

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2025. gada 17. decembrī

Satversmes tiesas 4. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Jautrīte Briede, tiesneši Veronika Krūmiņa un Juris Juriss, kolēģijas sēdē izskatījusi akciju sabiedrības [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 195/2025),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt Finanšu instrumentu tirgus likuma 99.² panta otro, trešo un ceturto daļu (turpmāk – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105. panta pirmajam un trešajam teikumam un spēkā neesošu no [datums].

2. Apstrīdētās normas noteic:

“(2) Sākotnējā reģistrā bez finanšu instrumentiem var tikt uzskaitītas arī tiesības uz naudas līdzekļiem, kuri ir saņemti finanšu instrumentu atpirkšanas un finanšu instrumentu notikumu rezultātā un kuri ir attiecināmi uz personām, kurām pieder sākotnējā reģistrā uzskaitītie finanšu instrumenti.

(3) Centrālais vērtspapīru depozitārijs šā panta otrajā daļā minētos naudas līdzekļus tur šķirti no saviem naudas līdzekļiem. Šos naudas līdzekļus centrālais vērtspapīru depozitārijs tur Latvijas Bankā vai kredītiestādē, informējot attiecīgo iestādi, ka šie naudas līdzekļi ir centrālā vērtspapīru depozitārija turējumā esoša trešo personu manta.

(4) Centrālais vērtspapīru depozitārijs ir tiesīgs šā panta otrajā daļā minētos naudas līdzekļus izvietot augsti likvīdos zema riska parāda vērtspapīros un izmantot ienākumus (turpmāk šajā pantā – augļi), kas iegūti no šā ieguldījuma, ieskaitot tos savos ieņēmumos. Ja, ieguldot šā panta otrajā daļā minētos naudas līdzekļus, rodas zaudējumi, centrālais vērtspapīru depozitārijs tos sedz no saviem līdzekļiem, bet ne vairāk kā pēdējos 10 gados saņemto augļu apmērā. Šos parāda vērtspapīrus centrālais vērtspapīru depozitārijs tur šķirti no saviem aktīviem. Ja centrālais vērtspapīru depozitārijs šādus vērtspapīrus tur kontā pie trešās personas, šis konts tiek identificēts kā nominālais konts.”

3. Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa noteic, ka konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē noteiktās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt šā panta sestās daļas 1. punkts prasa šādu uzskatu pamatot.

Atbilstoši Satversmes tiesas likumam personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 5. punktu*). Turklāt jāpastāv tiešai saiknei starp personas pamattiesību aizskārumu un pieteikumā apstrīdēto normu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 18. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-74-01 12. punktu*). Personai jāsniedz ticams pamatojums tam, ka tiesību normas izraisītās nelabvēlīgās sekas rada tieši viņai pamattiesību aizskārumu (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 22.1. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja ir akciju sabiedrība, kuras akcijas no 1997. līdz 2021. gadam atradās regulētajā tirgū. Šajā laikā tās akcionāru sākotnējo reģistru uzturēja centrālais vērtspapīru depozitārijs. Šajā reģistrā tika uzskaitītas arī Pieteikuma iesniedzējas akcionāriem izmaksājamās dividendes, kuras centrālais vērtspapīru depozitārijs turēja šo akcionāru labā. 2021. gadā sabiedrības akcijas no regulētā tirgus tika izslēgtas un konvertētas no uzrādītāja akcijām uz vārda akcijām. Tādējādi kopš 2021. gada Pieteikuma iesniedzēja pati uztur savu akcionāru reģistru. Pieteikuma iesniedzēja lūgusi centrālo vērtspapīru depozitāriju

pārskaitīt tai uzkrātās dividendes, kuras pienākas akcionāriem, kā arī sniegt informāciju par to, kādā apmērā katram no akcionāriem dividendes ir uzkrātas. Tomēr centrālais vērtspapīru depozitārijs atteicies to darīt, tādēļ Pieteikuma iesniedzēja vērsās tiesā, citstarp lūdzot piedzīt no centrālā vērtspapīru depozitārija uzkrātās dividendes. Gan pirmās instances tiesa, gan apelācijas instances tiesa prasību noraidījusi. Savukārt ar Senāta rīcības sēdes lēmumu atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību.

Pieteikumā norādīts, ka saskaņā ar Komerclikuma 161. panta sesto daļu tās akcionāru dividendes, kas nav izņemtas 10 gadu laikā, pāriet Pieteikuma iesniedzējas īpašumā. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējai pienākas centrālā vērtspapīru depozitārija turējumā esošās, bet joprojām neizņemtās akcionāru dividendes, lai, izbeidzoties minētajam 10 gadu termiņam, sabiedrība tās varētu iegūt savā īpašumā. Taču tiesas apstrīdētās normas interpretējušas tādējādi, ka depozitārijs uzkrātos līdzekļus tur nevis Pieteikuma iesniedzējas, bet akcionāru labā un ka šie naudas līdzekļi nav uzskatāmi par neizņemtām dividendēm Komerclikuma 161. panta sestās daļas izpratnē. Tādējādi var rasties situācija, ka tie Pieteikuma iesniedzējas akcionāri, kuri agrāk bija reģistrēti sākotnējā reģistrā, bet kuru akciju uzskaiti tagad veic pati Pieteikuma iesniedzēja, var no tās prasīt sev uzkrātās dividendes, lai gan šos līdzekļus tur depozitārijs. Apstrīdētās normas liedz Pieteikuma iesniedzējai iegūt šīs dividendes, lai tās tālāk izmaksātu akcionāriem, un tādējādi aizskar Pieteikuma iesniedzējai Satversmes 105. panta pirmajā un trešajā daļā ietvertās pamattiesības.

Apstrīdētās normas noteic kārtību, kādā centrālais vērtspapīru depozitārijs sākotnējā reģistrā uzskaita trešo personu, tostarp akcionāru, tiesības uz naudas līdzekļiem, piemēram, dividendēm, un tur šos trešo personu naudas līdzekļus. Tās neattiecas uz emitentiem, piemēram, akciju sabiedrībām un neparedz tām tiesības vai pienākumus. No tiesas sprieduma civillietā izriet, ka apelācijas instances tiesa piemērojusi apstrīdētās normas, lai izdarītu secinājumu, ka dividendes centrālais vērtspapīru depozitārijs tur trešo personu – Pieteikuma iesniedzējas akcionāru –, nevis pašas Pieteikuma iesniedzējas labā. Savukārt slēdzienu par to, ka Pieteikuma iesniedzējai nav tiesību prasīt no depozitārija uzkrātās dividendes, tiesa pamatojusi ar Komerclikuma 161. panta sesto daļu. Proti, tiesa norādījusi, ka pēc tam, kad dividendes pārskaitītas centrālajam vērtspapīru depozitārijam, tās minētās tiesību

normas izpratnē uzskatāmas par izmaksātām akcionāriem, un tiem vairs nav tiesību tās prasīt no Pieteikuma iesniedzējas (*sk. Rīgas apgabaltiesas [datums] sprieduma civillietā Nr. [..]*). Arī Senāts norādījis – ja akciju sabiedrība pārskaita naudas summu (aprēķinātās dividendes) uz akcionāra norādīto kontu, tad atbilstoši Komerclikuma 161. pantam dividendes ir uzskatāmas par izmaksātām un turpmākās attiecībās ir risināmas starp maksājumu iestādi un tās klientu (akcionāru) (*sk. Senāta [datums] rīcības sēdes lēmuma civillietā Nr. [..]*).

Ņemot vērā minēto, pieteikumā nav sniegts pamatojums tam, kādā veidā tieši apstrīdēto normu iespējamā neatbilstība Satversmes 105. panta pirmajai un trešajai daļai rada Pieteikuma iesniedzējai Satversmē ietverto pamattiesību aizskārumu. Turklāt pieteikumā minētie apsvērumi par apstrīdēto normu neatbilstību Satversmei pēc būtības attiecas uz apstrīdēto normu un Komerclikuma 161. panta sestās daļas piemērošanu, tomēr Satversmes tiesa nepārvērtē, kā konkrētajā civillietā ir piemērotas un interpretētas tiesību normas (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 17. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-01-01 11. punktu*).

Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 4. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc akciju sabiedrības [..] pieteikuma (ieteikums Nr. 195/2025).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Jautrīte Briede